

A film formanyelve

Filmkép - képkivágás:

- nem azonos a filmkockával
- mozgó filmkockák sora (időben kiterjedő kompozíció), melynek tartalma egyetlen mozgásegység
- a valóság kiragadott részletét tárja fel, egy meghatározott, körülhatárolt síkon, térbelileg megszerkesztve
- komponálási módjai: szimmetrikus
háromszög
átlós
- meghatározza a kép tartalmát s az így kiválasztott (kivágott) anyag sajátos elrendezését
- a filmkép elhatároltságának megvalósítása
- belső vágás: plán és képsorok megváltozott viszonya; a plánok egymásba való átmenete és feloldódása egy snitten belül

Plánok:

- képsík nagysága, mely a kamera tárgytól való távolságától függ
- emberi figurához viszonyított mérték szerint a következő hét beosztásról beszélhetünk:
- **1** nagytáv: az alakok nagyon messze, szinte a horizonton látszanak
- **2** távol: az alakok már közelebb vannak, de még mindig 30m-nél messzebb a kamerától
- **3** kistáv: az alakok a felvevőgéptől 30m-re, vagy annál közelebb vannak, azonban még van „levegő” körülöttük, vagyis a képhatárt még sehol sem érintik. Ennek egyik variánsa az ún. egész alak, amikor az emberi alak betölti a képmezőt
- **4** félközel: az alak félig látszik, a képhatár elvágja a figurákat
- **5** közel: az alak egy részlete, pl.: fej, egyéb testrész – az emberi arc mikromimikájának feltárása, a tárgyak fiziognómiájának felfedezése
- **6** nagyközel: az alak egy testrészének kiemelt részlete, pl.: szem, doboló ujjak; cselekményrészlet vagy valamilyen izolált tárgy kiemelésére is szolgál
- **7** totál: nem egyszerűen az optikai távolság függvénye, hanem olyan beállítás, amely egy meghatározott jelenet összes szereplőit vagy egy teljes díszletkomplexumot foglal keretbe
- nagyságukat az határozza meg, hogy mennyi anyagot kíván a rendező az egyes képbe sűríteni és mekkora figyelmet kíván kelteni az egyes részletek iránt
- **három fő típusa:**
  - figyelemösszpontosító plánok (közeliak – alkalmazásuk a folyamatos elbeszélés során drámai feszültséget kelt)
  - figyelemkibővítő plánok (távoliak – az alakok és környezetük viszonyáról szólnak)
  - semleges, átmeneti plánok (folyamatos elbeszélés közegei)

Beállítás:

- speciális nézőszög – „Minden kép nemcsak egy darab valóságot, hanem egy szempontot is mutat. A kamera beállítása belső beállítottságot is elárul.” /Balázs Béla/

- szoros kölcsönhatásban áll a plánnal – minden képsíkot csak meghatározott szemszögből lehet felvenni, s ugyanakkor minden nézőszög feltételezi egy meghatározott, kiválasztott képsík létezését
- érzelmi, hangulati színezettel telítheti a jelenetet (pl.: „szédülő kamera”)
- a kamera azonosulási képességének végtelen mozgákonysága
- **gépállások:** -vízszintes (horizontális) gépállás: az optikai tengely vízszintes a tárgyhoz képest
  - részutos gépállás: alsó – az optikai tengely ferde, a kamera felfelé néz; felső – az optikai tengely ferde a kamera, lefelé néz
  - függőleges (vertikális) gépállás: alsó – az optikai tengely függőleges, a kamera felfelé néz; felső – az optikai tengely függőleges, a kamera lefelé néz
- alsó, felső gépállások a hangsúlyozottabb, drámai értékkel bíró beállítások; az alsók hangsúlya a nagyság kiemelésére, a felsőké a kicsinység kifejezésére irányul
- **mozgó beállítások** (rendszerint kombináltak): -gépfordulás, panorámázás (svenkelés): a kamera saját tengelye körüli, vízszintes síkban maradó mozgása – főként a leírás eszköze, megismerteti a környezettel
  - daruzás (kránolás): a kamera függőleges síkban való mozgatása, emelkedése vagy süllyedése
  - kocsizás (fahrtolás): a kamera a földön mozog, a tárgyhoz viszonyítva előre, vagy hátra

Montázs:

- montázs, francia szó, annyit jelent, mint összeszerelni
- narratív (elbeszélő) montázs: a legegyszerűbb módon állítja logikai és kronológiai sorba a filmszalagra rögzített képrészleteket azzal a céllal, hogy egy történetet meséljen el
- expresszív montázs: a plánok különleges egymás mellé helyezését jelenti, hogy a két képrészlet sokkot váltson ki a nézőben

Eisenstein montázscsoportosítása:

- **narratív:** -metrikus: alapja a vágott képsorok hosszúsága
- ritmikus: közel egyenlő hosszúságú elemekből áll, melyeknek belső tartalma, telítettsége más
  - tonális: a ritmikus montázs továbbfejlesztése; ebben az esetben nem egyszerűen az azonos tartalmú kép tartalma dinamikusabb; nem feltűnő, harsány változás mutatható ki az illető képrészleten, hanem alig érzékelhető kis változás, amelynek *emocionális hatása* mégis nagy
  - szupertonális: *vizuális felhangok* sajátos jelentkezése (a képeken szereplő ingereknek az a másodlagos vonulata, mely csak a mozgásban, az időbeli kibontakozásban válik érzékelhetővé)
- **intellektuális**: nem a közvetlen érzékekhez szóló ingereken és motívumokon alapszik, hanem intellektuális hatásokra épít
- „két montázs-részlet egymáshoz tétele nem annyira az összegükre hasonlít, mint inkább a szorzatukra” (Eisenstein)
- függőleges montázs: hang

Fény-árnyék:

- hangulat teremtő funkció
- érzelemkifejező erő

- értelmező szerep
- kiemelés

Képi kompozíció:

- sajátos rendezése az anyagnak, ami annak lényegére, mondanivalójának kifejezésére irányul (elhagyás, alá- és fölérendelés, hangsúlyozás...)
- mindenképp a tartalom határozza meg

Képmélység:

- szűkebb értelemben a felvétel háttérének az a zónája, ahol a tárgyak még élesen elkülönülnek egymástól, világosan kivehetőek
- tágabb értelemben az az egész második, vagy harmadik sík, amely az előtérben zajló eseményeket körülveszi